

Bæredygtigt arbejde i alle livets faser: nationale politikker og strategier

Resumé

Indledning

Ved bæredygtigt arbejde i de forskellige livsfaser forstås ifølge Eurofound's arbejdsdefinition, at "leve- og arbejdsvilkårene har en sådan karakter, at de bidrager til, at personer kan deltage på og forblive på arbejdsmarkedet gennem et forlænget arbejdsliv". For at sikre bæredygtigt arbejde i alle livets faser skal to områder tages op: a) jobbet og arbejdsmiljøets karakteristika og b) personens karakteristika og omstændigheder. Det kræver tilpasning mellem disse to områder, efterhånden som begge udvikler sig over tid, således at arbejdet svarer til arbejdstagerens evner, behov og personlige omstændigheder i alle livets faser. Arbejde, der er bæredygtigt, gør det muligt for flere at komme ind på arbejdsmarkedet. Det giver også personer mulighed for at fortsætte med at arbejde gennem hele livet og ind i alderdommen.

Rapporten har fokus på nationale politikker, som bidrager til at opnå bæredygtigt arbejde i 10 medlemsstater. I undersøgelsen ses der nærmere på, hvordan disse politikker gennemføres, om de er integreret i en sammenhængende ramme, og om der er tale om supplerende eller modstridende politikker.

Politisk kontekst

De europæiske lande står over for en række samfunds- og arbejdsmarkedsudfordringer, som kunne løses ved at udforme arbejdet således, at bæredygtighed får en central placering. Deres befolkninger er aldrende, og de arbejdsstyrker, der skal understøtte dem, bliver stadig mindre. Der er også en tendens i retning af mere usikre job, nye former for beskæftigelse viser sig, og i mange tilfælde er antallet af job faldet i forbindelse med den seneste økonomiske krise. Disse ændrede omstændigheder skaber yderligere pres på de europæiske socialsikringsystemer og lægger en række hindringer i vejen for at opnå den intelligente, bæredygtige og inklusive vækst, der er fastsat i Europa 2020-strategien. Som følge heraf er spørgsmålet om, hvordan

det kan sikres, at borgerne kan deltage på arbejdsmarkedet og fortsætte med dette indtil en højere alder, blevet centralt i alle EU-medlemsstater.

En lang række offentlige politikker kan bidrage betydeligt til bæredygtigt arbejde. Relevante værktøjer omfatter lovgivning (f.eks. arbejdsret og arbejdsmiljøregler), socialsikringsystemer (f.eks. arbejdsløsheds-, familie- og invaliditetsydelse samt forældreorlovsydelse), offentlige tjenester (herunder beskæftigelses-, uddannelses- og sundhedstjenester samt tjenester vedrørende livslang læring), offentlig infrastruktur (f.eks. børnepasning og ældrepleje) samt økonomiske og andre incitamenter til virksomheder (f.eks. for at tilpasse arbejdspladsen).

Væsentlige konklusioner

- En altomfattende tilgang til politikker, der omfatter det forholdsvis nye begreb om bæredygtigt arbejde, blev observeret i Nederlandene, Sverige og i en vis grad i Belgien. I andre lande er nogle af de væsentlige karakteristika ved bæredygtigt arbejde imidlertid omfattet af begreber som arbejdskvalitet, anstændigt arbejde og godt arbejde (Tyskland), velfalanceret arbejde (Polen), beskæftigelse af god kvalitet (Litauen) og kvalitet i arbejdslivet (Finland).
- Eurofound har tidligere defineret fire dimensioner af kvaliteten af arbejde og beskæftigelse: indtjening, fremtidsmuligheder, arbejdets iboende kvaliteter og arbejdstidskvalitet. Alle fire dimensioner er vigtige for bæredygtigt arbejde, både i relation til jobbet og personens specifikke behov og omstændigheder. Mange af de politikker, der er identificeret, går på tværs af disse dimensioner. Eksempelvis går aktive arbejdsmarkedspolitikker på tværs af temaerne inklusion, jobbeskyttelse, fremtidsudsigter og indtjening, udvikling af kvalifikationer og balance mellem arbejde og fritid. Dette indebærer, at der

er behov for foranstaltninger på overordnet plan (jobkvalitet for alle) og foranstaltninger, der har fokus på specifikke spørgsmål eller grupper (f.eks. visse gruppers integration på arbejdsmarkedet).

- Politikker, som er fastlagt med udgangspunkt i et bredt spektrum af sociale vinkler og har fokus på en lang række spørgsmål, er af afgørende betydning for bæredygtigt arbejde. Den interinstitutionelle koordinering af disse politikker er imidlertid en stor udfordring, og samspillet mellem forskellige foranstaltninger bør tages i betragtning. Tilgangene til bæredygtigt arbejde er for fragmenterede, hvilket resulterer i mangler og uoverensstemmelser på tværs af og inden for politikområderne.
- Det er vigtigt, at arbejdsmarkedets parter spiller en stærk rolle, for at der med succes kan følges strategier, der bidrager til bæredygtigt arbejde og skaber et gunstigt arbejdsmiljø. Meget afhænger imidlertid af de institutionelle og retlige rammer, som arbejdsmarkedets parter arbejder inden for, og det omfang af inklusion, som sådanne rammer giver mulighed for, samt manøvrerummet i den økonomiske sammenhæng.
- Undersøgelsen understreger betydningen af politikker, der skaber rammebetingelserne, men også giver mulighed for udvikling af praksis i virksomhederne, der fører til mere bæredygtigt arbejde. Disse formes af den måde, hvorpå statslig regulering og kollektive overenskomster anvendes i praksis, om arbejdstagernes stemme bliver hørt (eller ej), og hvordan medarbejderdeltagelsen udvikler sig.
- En strategi for integrering af ligestillingsaspektet er af afgørende betydning for bæredygtigt arbejde for alle. En klar kønsmæssig skævhed i nogle politikker betyder, at kvinder står over for flere hindringer for bæredygtigt arbejde. I modsætning hertil blev der identificeret visse politikker, som skaber en opmuntrende mulighed for en mere ligelig fordeling af omsorgsforpligtelser i de forskellige livsfasen og et mere gnidningsfrit samspil mellem arbejds- og privatliv.

- Der er sket forskellige ændringer på arbejdsmarkedet og af beskæftigelsessystemerne som reaktion på den økonomiske krise, men dens negative virkninger for bæredygtigt arbejde er ikke nødvendigvis blevet taget i betragtning. Manglen på job har gjort nogle overgange vanskeligere, navnlig for unge og ældre arbejdstagere.

Politiske anbefalinger

Det ville bidrage positivt til politikudformningen af opføre udtrykket "bæredygtigt arbejde" på den politiske dagsorden. Begrebet bæredygtigt arbejde kunne forbinde forskellige politikker til en overordnet dagsorden med et langsigtet mål: tilpasning af arbejdet til arbejdstagerne og deres situation i alle livets faser, således at arbejdstagerne forbliver sunde og aktive på arbejdsmarkedet så længe som muligt og opnår en passende balance mellem arbejds- og privatliv.

Medlemsstaterne har drøftet eller fastlagt horisontale strategier, der har til formål at håndtere den demografiske aldring, beskytte arbejdstagernes sundhed eller tage fat på problemet med mangel på kvalifikationer. Ofte har disse primært været diskussionsrammer. Det er vigtigt, at de efterfølges af specifikke politikker med budgetter, gennemførelsesorganer og tilsyn med resultater.

Horisontale og emnespecifikke politikker udelukker ikke hinanden. Det kunne bidrage til at mainstreame relevante idéer, hvis der blev fastlagt strategier for bæredygtigt arbejde. Disse bør ledsages af en interinstitutionel koordinering mellem relevante ministerier og politiske aktører for at udfylde mangler i de relevante politikker og afhjælpe uoverensstemmelser. Sammenhængende politiske rammer, der har til formål at gøre arbejde bæredygtigt, bør sigte mod en helhedsorienteret tilgang, der sikrer, at forskellige tematiske politiske rammer giver input til hinanden.

Der er ingen universalløsning: Den enkelte medlemsstat skal overveje, hvordan den passer ind i og kan tilpasse sig den ændrede økonomiske sammenhæng og udfordringerne. Dette kunne føre til en "bæredygtighedstest" af politikker i den forstand, at nye politiske foranstaltninger på et bestemt område og de samlede politikker ville blive ledsaget af forudgående og efterfølgende konsekvensvurderinger af deres indvirkning på bæredygtigt arbejde for mænd og kvinder i alle livets faser.

Yderligere oplysninger

Rapporten *Sustainable work throughout the life course: National policies and strategies* (Bæredygtigt arbejde i alle livets faser: nationale politikker og strategier) findes på <http://bit.ly/SWStrategy>.

Yderligere oplysninger fås ved henvendelse til Greet Vermeylen, forskningsleder, på gve@eurofound.europa.eu.